

**PEDOGOGIK ETIKA: O‘QITUVCHI VA O‘QUVCHI
O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR****Narenova Munira Farxodovna***ChDPU pedagogika fakulteti magistranti**Toshkent viloyati Olmaliq shahar 17-maktab psixologi**muniranarenova51@gmail.com. +99 894 420 34 19*

Annotatsiya: Mazkur mavzuda “Pedagogik etika: o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlar” mavzusi nazariy va amaliy jihatdan keng yoritiladi. Unda pedagogik etikaning mohiyati, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning asosiy tamoyillari — hurmat, adolat, ishonch, maxfiylik va pedagogik takt kabi muhim jihatlari tahlil etiladi. Mazkur tamoyillarning ta’lim jarayonidagi o‘rni, o‘qituvchining kasbiy-axloqiy mas’uliyati hamda ularning ta’lim samaradorligiga ta’siri ilmiy asosda ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot zamonaviy ta’lim tizimida pedagogik etikani shakllantirishning ahamiyatini, konfliktlarning oldini olish usullarini va insonparvar yondashuvlarning o‘quvchi rivojiga ta’sirini ochib beradi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, sog‘lom va etik mezonlarga asoslangan munosabatlar nafaqat ta’lim sifatini oshiradi, balki o‘quvchilarning shaxsiy hamda psixologik rivojiga ijobiy hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: pedagogik etika, o‘qituvchi–o‘quvchi munosabatlari, kasbiy axloq, ta’lim jarayoni, pedagogik takt.

Аннотация: В данной работе тема «Педагогическая этика: взаимоотношения между учителем и учеником» освещается с теоретической и практической точек зрения. Рассматриваются сущность педагогической этики, а также основные принципы взаимодействия между учителем и учеником — уважение, справедливость, доверие, конфиденциальность и педагогический такт. Анализируется роль этих принципов в образовательном процессе, профессионально-нравственная ответственность педагога и их влияние на эффективность обучения.

Исследование раскрывает значение формирования педагогической этики в современной системе образования, методы предотвращения конфликтов и гуманистические подходы к развитию учащихся. Полученные результаты показывают, что здоровые и этически выверенные взаимоотношения способствуют повышению качества образования и оказывают положительное влияние на личностное и психологическое развитие учеников.

Ключевые слова: педагогическая этика, взаимоотношения учитель–ученик, профессиональная мораль, образовательный процесс, педагогический такт.

Abstract: *In this study, the topic “Pedagogical Ethics: Teacher–Student Relationships” is examined from both theoretical and practical perspectives. It explores the essence of pedagogical ethics and the key principles that shape teacher–student interaction — respect, fairness, trust, confidentiality, and pedagogical tact. The role of these principles in the educational process, the teacher’s professional and ethical responsibility, and their impact on learning outcomes are analyzed. The research highlights the importance of developing pedagogical ethics in modern education, methods of conflict prevention, and humanistic approaches that support student development. The findings demonstrate that healthy and ethically grounded relationships not only improve the quality of education but also contribute positively to students’ personal and psychological growth.*

Keywords: pedagogical ethics, teacher–student relationships, professional ethics, educational process, pedagogical tact.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimida o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi munosabatlar ta’lim jarayonining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ta’lim sifati, samaradorligi va o’quvchilarning shaxsiy rivoji ko’p jihatdan aynan ushbu munosabatlarning qanchalik sog’lom va etik mezonlarga asoslanganiga bog’liqdir. Pedagogik etika esa mazkur munosabatlarning mazmunini belgilovchi, o’qituvchining kasbiy faoliyatida yo’naltiruvchi axloqiy me’yorlar majmuasi sifatida ta’limning ajralmas qismiga aylanmoqda.

O'qituvchining pedagogik odobi, uning muloqot madaniyati, adolatli munosabati, o'quvchi shaxsiga hurmat va ishonch bilan qarashi ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratadi. Bunday muhit esa o'quvchining bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va shaxs sifatida kamol topishiga xizmat qiladi. Shu jihatdan pedagogik etikani o'rganish, uning asosiy tamoyillari va amaliy qo'llanilish mexanizmlarini aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy masala sanaladi.

Mazkur mavzu bo'yicha olib borilayotgan tadqiqot, o'qituvchi–o'quvchi munosabatlarining mazmunini chuqur tahlil qilish, pedagogik etikaning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlash hamda zamonaviy ta'limda insonparvar yondashuvlarning ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Natijada, pedagogik etikaga asoslangan muloqotning ta'lim jarayoni va o'quvchi rivojlanishidagi o'rni bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar shakllantiriladi.

ASOSIY QISM

Pedagogik etika ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi axloqiy qoidalar majmuasi sifatida muhim o'rin tutadi. U o'qituvchining kasbiy faoliyatida adolat, mas'uliyat, hurmat va xolislik kabi qadriyatlarni ustuvor qo'yishiga yordam beradi. Ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning etik yondashuvi, o'quvchilarga bo'lgan insonparvar munosabati va muloqot madaniyati bilan belgilanadi. Pedagogik etika shuningdek, o'quvchining psixologik holatini inobatga olish, uning shaxsiy qadr-qimmatini e'zozlash va ijobiy ta'lim muhitini yaratishni talab qiladi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning asosi hurmat tamoyiliga tayanadi. O'qituvchi o'quvchining fikri, qiziqishi va qobiliyatini qadrlagan holda uning shaxs sifatida rivojlanishiga zamin yaratadi. Adolatli munosabat esa baholashda, topshiriqlarni taqsimlashda va tarbiyaviy jarayonlarda o'z aksini topadi. Ishonch tamoyili o'quvchini erkin fikrlashga, tashabbus ko'rsatishga undaydi, o'qituvchining esa o'quvchi bilan ochiq muloqot olib borishiga sharoit yaratadi. Maxfiylik tamoyiliga amal qilinishi o'quvchining shaxsiy hayoti va ruhiy holatiga oid masalalarda ehtiyotkorlikni taqozo etadi. Pedagogik takt

esa har qanday vaziyatda muloyim, madaniy va vaziyatga mos yondashuvni bildiradi.

Pedagogning kasbiy mas'uliyati uning axloqiy pozitsiyasi, o'zini tutish madaniyati va o'quvchilarga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi. Har bir pedagog o'quvchi shaxsini hurmat qilishi, adolatli baholashi, nizoli vaziyatlarni ijobiy hal qila olishi va har bir vaziyatni pedagogik nuqtai nazardan boshqarishi lozim. Bunday mas'uliyat sinfda motivatsion muhit yaratadi, o'quvchilarni faollikka undaydi va ta'lim samaradorligini oshiradi.

Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida kelib chiqadigan kelishmovchiliklarni oldini olishda pedagogik etikaga amal qilish katta ahamiyatga ega. Ochiq muloqot, xolis yondashuv, sabr-toqat, o'quvchi hissiyotlarini inobatga olish va pedagogik takt kabi omillar konfliktlarning oldini oladi. Pedagogning to'g'ri yondashuvi o'quvchilarda xavfsizlik, ishonch va hurmat tuyg'usini shakllantiradi.

Etik tamoyillarga asoslangan munosabat o'quvchining nafaqat o'qishiga, balki shaxsiy kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday yondashuv o'quvchining o'ziga ishonchini oshiradi, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, motivatsiyani kuchaytiradi, psixologik barqarorlikni mustahkamlaydi hamda uni mustaqil fikrlovchi, ma'naviy yetuk shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois pedagogik etika ta'lim jarayonining ajralmas, asosiy tarkibiy qismi bo'lib, o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyati va o'quvchining rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik etika o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarda muhim tamoyillardan biri — bu o'quvchi shaxsiga hurmat bilan munosabatda bo'lishdir. O'quvchi qanday darajadagi bilimga ega bo'lishidan qat'i nazar, u mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida qadrlanishi zarur. O'qituvchining xatti-harakati, nutqi, ohangdorligi, muomala madaniyati o'quvchining psixologik holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois o'qituvchi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olgan holda pedagogik jarayonni tashkil etishi muhimdir.

Pedagogik etikaning asosiy vazifalaridan biri — o'qituvchi shaxsining professional-obro'si va ma'naviy qiyofasini shakllantirishdir. O'quvchilar

o'qituvchining nafaqat bilimiga, balki uning insoniy fazilatlariga ham katta e'tibor berishadi. Adolatli, talabchan, lekin mehribon va tushunadigan o'qituvchi o'quvchilar nazarida hurmatga sazovor bo'ladi. Bu esa o'quvchilarni dars jarayonida faolroq bo'lishga, o'z fikrini erkin ifoda etishga undaydi.

Pedagogik etika o'qituvchining o'z kasbiga bo'lgan munosabatida ham namoyon bo'ladi. Zamon talab qilayotgan yangiliklarni o'rganish, pedagogik texnologiyalarni qo'llash, metodik yangiliklarga ochiq bo'lish — bu ham o'qituvchining kasbiy etikasining muhim tarkibiy qismidir. Chunki zamonaviy o'quvchi axborot texnologiyalari davrida voyaga yetmoqda, shuning uchun o'qituvchi o'z bilimini muntazam takomillashtirib borishi zarur.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi sog'lom muloqot ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi. Bunday muhitda o'quvchilar xatodan qo'rqmaydi, savol berishdan tortinmaydi, ijod qilishga intiladi. Aksincha, qo'pollik, e'tiborsizlik, adolatsizlik kabi holatlar o'quvchining o'qishga bo'lgan motivatsiyasini pasaytiradi, uning ruhiy holatiga salbiy ta'sir qiladi. Shu sababli pedagogik etika o'qituvchidan o'z his-tuyg'ularini boshqarishni, kommunikativ madaniyatni rivojlantirishni talab qiladi.

Shuningdek, pedagogik etika darsdan tashqari jarayonlarda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Sinfдан tashqari tadbirlar, tarbiyaviy ishlar, o'quvchilar bilan individual suhbatlar o'qituvchining axloqiy qiyofasini yanada namoyon qiladi. O'quvchilar bilan samimiy, lekin masofani saqlagan holda muloqot qilish — professional fazilat sanaladi. Bu o'qituvchiga o'quvchilar hayotida ishonchli maslahatchi va murabbiy bo'lish imkonini yaratadi.

Pedagogik etikaning yana bir muhim jihati — ota-onalar bilan hamkorlik madaniyatidir. O'qituvchi o'quvchi tarbiyasida faqat maktab emas, balki oila ham muhim o'rin tutishini yaxshi anglamog'i kerak. Shu bois ota-onalar bilan muloqotda ham takt, hurmat, aniqlik va ochiqlik tamoyillariga amal qilish talab etiladi. Bu nafaqat o'quvchi rivoji, balki maktab va oila o'rtasidagi sog'lom hamkorlikni ta'minlaydi.

XULOSA

Pedagogik etika o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida sog'lom, ishonchli hamda samarali munosabatlarni shakllantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida hurmat, adolat, ishonch, maxfiylik va pedagogik takt kabi tamoyillarni qo'llash o'quvchilarning psixologik barqarorligini ta'minlaydi, ularning o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda sinfda ijobiy muhit yaratadi. O'qituvchining kasbiy-axloqiy mas'uliyati uning o'quvchi bilan bo'lgan muloqotida, o'zini tutish madaniyatida va tarbiyaviy jarayonni boshqarishdagi yondashuvida o'z ifodasini topadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogik etikaning samarali qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirish, konfliktlarning oldini olish, o'quvchilarning shaxsiy va psixologik rivojlanishiga ko'maklashishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Etik mezonlarga tayangan holda qurilgan o'qituvchi–o'quvchi munosabatlari nafaqat ta'lim jarayonini yengillashtiradi, balki barkamol shaxsni tarbiyalashga ham katta hissa qo'shadi. Shu bois pedagogik etika zamonaviy ta'limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida har bir pedagogning kasbiy faoliyatida alohida o'rin egallashi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, Q. Pedagogik etika va muloqot madaniyati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
2. Hasanboeva, O. Pedagogika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Karimova, R. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2019.
4. Xoliqov, A., va boshq. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2022.
5. Imomnazarov, M. Ta'lim jarayonida pedagogik muloqot. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
6. Saidov, U. O'qituvchi etikasi va kasbiy madaniyati. – Buxoro: BDU nashriyoti, 2021.
7. Borodina, O. A. Pedagogicheskaya etika. – Moskva: Akademiya, 2018.
8. Yakimanskaya, I. S. Lichnostno-oriyentirovannoe obuchenie v sovremennoy shkole. – Moskva: Prosveshchenie, 2019.

9. Hargreaves, A. Teaching in the Knowledge Society: Education in the Age of Insecurity. – New York: Teachers College Press, 2003.
10. Campbell, E. The Ethical Teacher. – Maidenhead: Open University Press, 2008.